

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

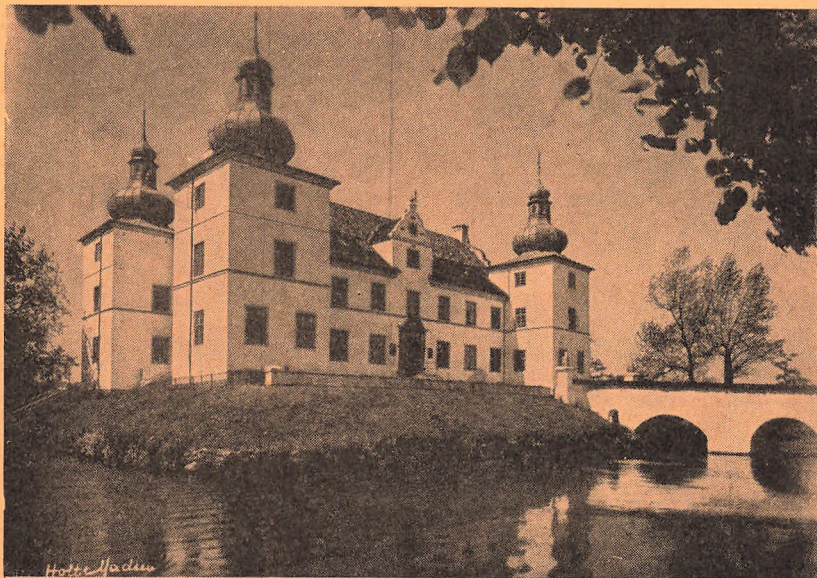
Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

H

16

ENGELSHOLM

HØJSKOLEKREDS

Aarskrift 1942-43

Slatens
Pædagogiske Studiesamling
København V.

Til Medlemmerne.

Denne hilsen til medlemmerne af Engelsholms Højskolekreds skal indledes med en tak til alle, der har støttet vort arbejde i aarets løb. Jeg ved, at mange af kredsens medlemmer paa grund af de lange veje og trafikvanskelighederne kun sjældent kan komme herhen til møderne, men saa meget desmere er vi Dem tak skyldig, fordi De dog stadig støtter arbejdet. Tiden er nu blevet vanskeligere end før, og det vil nu en tid lang blive ret problematisk med afholdelse af møder, især vil det blive vanskeligt at skaffe talere langvejs fra, men vi vil gøre, hvad vi kan, for at gennemføre vinterens mødeplan. Vi vil bede Dem om ogsaa i det kommende aar at støtte vor højskolekreds. Vi haaber jo paa, at bedre tider snart vil komme, hvor vi kan samles under en lysere himmel, og hvor forholdene blir saadan, at vi ikke skal være hæmmet af ydre forhold som trafik og andet.

Naar vi her paa Engelsholm ser tilbage paa det forløbne aar, som det har formet sig for vor skole, kan vi kun glædes over, at arbejdet, trods alle vanskeligheder, er lykkedes saa godt. Paa vinterholdet 1942—43 havde vi 50 elever. Alt gik paa bedste maade. Sommerholdet var paa 23. Tre af vintereleverne blev om sommeren for at blive forberedt til videreuddannelse. Sommerholdet var vi meget glade for. Fra 2.—11. august holdt Dansk Friskoleforening sit aarskursus her. Der var ca. 100 deltagere, saa det kneb med pladsen, men nogle af omegnens folk modtog gæstfrit en del af kursUSDeltagerne i indkvartering. Selve kursus forløb udmærket, det var indholdsrige dage. Med undtagelsestilstanden begyndte det at se broget ud. Jeg skulde have talt ved nogle og tredive efteraarsmøder rundt i landet, men det blev umuligt at gennemføre, ligesom ogsaa efteraarsmødet her paa Engelsholm maatte aflyses. Vi var spændt paa, om det vilde blive muligt at holde vinterskole, saa meget des mere, som vi allerede til september havde skolen overfyldt. Men alt gik godt. Vi fik indrettet et par nye værelser, og den 3. novbr. modtog vi vore 60 elever til vinterskolen. En udeblev og en vil først komme senere. Nu haaber vi, at vi maa kunne gennemføre vinterens arbejde, som har saa godt begyndt.

Vi sender hermed til højskolekredsens medlemmer en hilsen og tak for det forløbne aar, hvori De har vist vilje til at støtte os gennem kredsens møder. Vi glæder os til fortsat samarbejde ind i det nye aar.

Vi ønsker Dem en glædelig jul og et godt og velsignet nytjaar!

Gudrun og Sune Andresen.

Højskolens maal.

En højskole er egentlig en mærkelig foreteelse. Tilsyneladende ligger alt i stumper og stykker. Hvert halve aar nye mennesker i huset. Næppe har vi lært dem at kende, før de atter rejser, og hele det arbejde, som gik saa godt, afbrydes brat. Saa tar man fat paa en frisk med næste hold, for saa at ende paa samme vis. Det minder lidt om den kendte linje: Hen til kommoden og tilbaves igen.

Men hvad er det saa, der binder traaden sammen alligevel, saa det hele blir et fortsat løb mod maalet og ikke et ulideligt om igen. Ja, det kan forklares derved, at det arbejde, der gøres, er af personlig og aandelig art. Hvis det blot var kundskab, det drejede sig om, de samme regnestykker hvert halve aar, saa var der megen fare for trædemølle, og saa var det maaske netop en nødvendighed at staa saa upersonligt til arbejdet som muligt, saa det hele blot blev en nødvendig, men død gentagelse af den samme gavnlige ting. Det er der selvfølgelig ogsaa noget af i højskolearbejdet. Men i det egentlige ved højskolen er sagen netop den, at selv om man maaske gentager et stof hvert halve aar, som naar jeg f. eks. for hvert hold gennemgaar Brand og Per Gynt, saa blir den sag dog hver gang ny. Og hvordan det? Det ligger deri, om man gennem eller bagved det stof, man fortæller om, kan faa billedet frem af det centrale og afgørende i menneskelivet, for dette er altid nyt for hvert menneske og til enhver tid.

Det er det forunderlige ved aandens liv, at selv om det foregaar indenfor samme ramme, med samme funktioner og udtryk, saa er det indholdsmæssigt stadig nyt og levende. Naar menneskenes børn elsker, gebårder de sig alle tider ens. Den sag kender vi ud og ind, og alligevel er kærlighedens væsen altid nyt og altid lige skabende og fornyende.

Hvor henter da denne livsytring sit indhold, sin stadige fornyelse fra? Fornyelse, ikke blot, som nogle vil mene, begrundet deri, at det stadig er nye mennesker, der lever og oplever den. Nej, det ligger i noget andet. Det forklares derved, at det liv, som gir sig tilkende i kærligheden mellem mennesker, som vi kender den i de bedste og ædlest forhold, har noget at gøre med det bestandighedsliv, det evighedsliv, som Gud engang skabte, som vi egentlig hører hjemme i, og som Gud vil give os igen, hvis vi vil modtage det. Skabt i Guds billede, det vil sige, at vi har hjemme i livets verden, det liv som trodsr døden, det liv som er af forunderlig art og aldrig stivner i død gentagelse. Men vi ved jo,

at selv om vi er skabt i Guds billede, saa er vi kommet bort fra Gud selv og er blevet prisgivet vor egen dødelige begrænsningsverden. Men guds-ligheden er trods al verdens djævelskab dog umiskendelig, ja, soleklar, om vi blot faar øje derpaa. Og her er det, at det aandelige livs spejl er det sande genbillede af den virkeligt levende verden. Det er dette aandens genbillede af det sande levende liv, vi søger at faa frem i vort højskolearbejde. Det er dette billede af virkeligt liv, som skal slaa igennem i sjæl og sind hos den ungdom, der vil lytte til et aandeligt livs vidnesbyrd iblandt os, saaledes at troen paa livet, det, der er stærkere end døden, kan blive virksom og skabende i os og ikke blot en død antagelse, som vi klammer os til.

Det er dette, som er fællesskabet for os alle, og det er dette fællesmenneskelige, som knytter de bristede traade fra hold til hold, dette, at vi kommer i forbindelse med det liv, som er sandhed og virkelighed, og som bærer, hvor saa meget andet brister. Det er ikke et liv, som man opdrages til gennem pæne manerer, god optræden, rigtige tilrettevisninger, gode raad, moralprædikener, men det er et liv, som blir os givet som gave, og som former og danner os i sit billede, hvis vi vil lytte til den tale, dette liv fører: aandens tale.

Naar vi siger, at højskolen er en personlig skole, saa tænkes der ikke blot paa, at højskolemanden skal være en personlighed, en mand med syn og sans for aandeligt liv og med personlig myndighed til at tale derom, men saa tænkes der mere paa, at det vidnesbyrd, som skal komme til orde paa skolen, og som skal faa frihed i ord, kan gaa direkte ind i den enkelte elevs personlige liv og der faa frihed til at skabe et menneske ud af det stof, som sjæleligt findes dér i forvejen. Det er altsaa baade som højskolelærer og som elev om at gøre, at man staar i tjenerforhold til det aandelige og virkelige liv.

Dette betyder ikke, at man saa bliver en »aandelig hønise«, der puster sig op i overaandelighed og som en ballon farer til himmels med et knald efterladende en foragtet kødelig verden bag sig. Det betyder tværtimod, at man bliver medmenneske, at livet, som vi lever det i forhold til hinanden, faar mening, vægt og værdi, at livet i sin kødelige begrænsning faar et genskær af den sande virkelighed, som det ellers maa savne som blot og bar dyrisk funktion. Glæden ved at leve forvandles fra øjeblikksberuselse til en daglig lykkelig fylde ved at opfylde den bestemmelse, der er givet os. Livslykken forhøjes, fordi det, vi lever, og som vi ikke kan leve bedre, end vi gør, faar forbindelse og lighed med livet, som det virkeligt er, naar dødeligheden tages ud af det, og det faar lov at bestaa.

Se her er altsaa højskolens første og egentlige maal, at oplive de sjunkne aandere til ny daad og kraft, at forhøje livsudfoldelsen og gennem aand skabe virksomhed til liv.

Derefter kan vi udmærket sætte de vakte kræfter ind paa de

opgaver, som kræves løst i det nødvendige, øjeblikkelige liv under historiens gang: Danmarks frelse i nødens tid, Nordens folkelige enhed, kulturens fremme og alverdens praktiske og nødvendige ting, — men jeg vil paa det bestemteste hævde, at uden en sand vækkelse til tjenersind under livets lov blir der ingen kraft og heller ingen bestandighed i alle vore gøremaal. Det er sandt, som det er sagt af Grundtvig:

Vi har ej blot et fosterland
ved østersø og vesterstrand
at værne alle dage.
Vi har i aandelig forstand
et dejligt os forjættet land
at gæste og indtage.

Saaledet er det fat med højskolens maal og grundtanke, og det er denne aandelige virkelighed, der knytter traadene i vort ellers saa stykkevise arbejde.

Sune Andresen.

Den gamle allé.

Siden jeg kom her til Engelsholm, har det været mit ønske at bevare og saa godt som muligt genoprette det gamle slots oprindelige udseende. Ogsaa med hensyn til slottets omgivelser vil jeg gerne bevare det oprindelige præg og med tiden bøde paa den skade, der var sket. En af de i landskabelig henseende mest karakteristiske ting er den gamle allé, hvori adskillige træer er sine 200 til 250 aar gamle. Naar man fra landevejen kommer ned mod Engelsholm, rejser alléens mægtige kroner sig som et pragtfuldt skovbryn foran en. Alléen er en seværdighed, og landskabet om Engelsholm vilde miste en væsentlig del af sin skønhed, hvis de gamle træer forsvandt. Da Engelsholm i sin tid blev udstykket, havde man øje derfor, idet hegnsskellet langs kommunevejen blev sat et par meter indenfor træerne. Det blev gjort med den tanke, at træerne derved skulde være sikret. Men skelpæle er jo ikke altid lige bestandige, saa det forekom mig bedst, hvis alléen virkelig skulde bevares, at foretage en fredning af den. Efter overenskomst med Nørup kommune er hele alléen da nu blevet fredet. Fredningen omfatter den del af alléen, der hører direkte under Engelsholm som privatvej, samt den del, der er udlagt som kommunevej op til det sted, hvor der er skov paa begge sider af vejen. Alle træerne er af landinspektør Ernstsen, Vejle, indtegnet paa et kort, og der maa nu kun hugges, naar det af forstmæssige grunde findes nødvendigt.

Da vi ordnede alléen i foråret, fandt vi, at den i gammel tid har været meget flot anlagt med stensatte vandrender ved hver side, hvor vandet kunde ledes bort gennem kloaker sat af sten og med jernrist over. Render og kloaker laa inde under de udvoksede siderabatter.

Vi haaber nu, at alléens trækroner maa flankere landskabet til sene tider.

Sune Andresen.

Engelsholm.

(Efter en gammel beskrivelse.)

Vi have i forrige Hefte*) omtalt Veiles smukke Omegn og nærmere betragtet en Gaard, som ligger Øst for Byen; denne Gang vende vi os mod Vest, netop til Grænsen af den vilde Lynghede, hvor vi ville opsøge en Gaard, som med Hensyn til sin Skjønhed vel kan maale sig med de fleste her i Riget. Dette er Engelsholm, som ligger i Nørup Sogn, Tørrild Herred, 2 Mile Vest for Veile, ved en Indsø, fra hvilken eet af Veile-Aaes betydeligere Tilløb har sit Udspring. — Hovedbygningen bestaaer af et stort, grundmuret, toetages Huus med høie hvælvede Kjeldere, som altid ere udmærket tørre og luftige; paa hvert af Husets Hjørner staaer et treetages Taarn med smuk Kuppel og Spiir, hvilket giver Bygningen ret et anseligt Udseende. — Værelserne ere store og smukke, og eet i øverste Etage endnu betrukket med forgyldte Lædertapeter, saaledes som man brugte dem i gamle Dage. En stor Sal i nederste Etage gaaer igjennem hele Bygningen og har den Mærkelighed, — som maaske er den eneste i sit Slags, — at Gulvet bestaaer af 24 Alen lange, gjennemsaugede Mastetræer, hvilket ere indstrandede ved Vesterhavet og derfra opkjøbte og transporteret til Engelsholm. — Over Indgangsdøren seer man to Tavler med lange Inscriptioner, af hvilke den første fortæller os, at *Knud Brahe* i Slægt og Venners Overværelse indviede denne af ham opførte Gaard Nytaarsdag 1593; den blev opbyggt Aaret iforveien, efter Sigende ifølge hans Broders, den berømte Astronom *Tyge Brahes* Tegninger, hvilket er rimeligt nok; af den anden Tavle seer man, at Ladegaarden blev opført og Kirken indvendigen prydet samt forsynet med Spiir 1737 af Engelsholms daværende Eier, *Geert Hansen Lichtenberg* og Frue *Bodil Hofgaard*. — Sagnet fortæller, men vel uden Grund, at Bygherren elskede en ung Pige, Gaardens Arving, men uden Haab om Gjenkjærlighed, indtil hun en Dag i et overgivent Øieblik, da hun stod paa en Bakke ved Bredden af den yndige Sø, kastede sin Ring ud i denne og opfordrede ham til at bevise sin Kjærlighed ved at opføre et smukt og anseligt Slot paa det Sted, hvor Ringen laae; ifald han kunde fuldbringe dette Arbeide vilde hun vorde hans. — Kjærligheden overvandt alle Hindringer og Engelsholm rejste sig paa den opfyldte Grund. Det samme Sagn fortælles, vel næppe med større Grund, om den i begge de foregaaende Hefter omtalte Fru *Ellen Marsviin*, til hvem

*) Danske Herregaarde o. 1840.

den aldrende *Ludvig Munk* friede og af den overgivne unge Pige blev paalagt at bygge Nørlund i et Morads. Saadanne Sagn skyldte mindre nogen virkelig Begivenhed deres Oprindelse end Almuens Lyst til at finde en fornuftig Grund til det for dem uforklarlige Særsyn, at man bygger i et Morads, medens der er fast Jordbund ved Siden af; at det skete for at gøre Gaarden lettere at forsvare faldt dem ikke ind.

Engelsholm er smukt beliggende ved en fiskerig Sø, med en betydelig Skov til Venstre og ligefor, paa den modsatte Bred, med Udsigt til Nørup By og Kirke; Søen er 74 Tdr. Land stor, altsaa meget anselig, og danner en yndig Modsætning til de omgivende høie, nøgne Bakker, de grønne, sivkransede Bredder og den tause alvorlige Skov. Gaarden er virkelig bygget aldeles paa opfyldt Grund; Hovedbygningen staaer ved en muret Bro paa 2 Buer i Forbindelse med Ladegaarden og er omgivet af Grave, hvis Tilløb er Kildevæld i Bunden; Vandet staaer altid lige høit, flere Alen over Søens Overflade. — Haven er anlagt i gammel fransk Stiil med klippede Hækker og lange Alleer, og Endeel deraf ligeledes opfyldt i Søen. Mod Vest er den godt beskyttet af Lætræer og staaer ved mange Gange i Forbindelse med Skoven, som strækker sig langs den ene Side af Søen. Den fjernest liggende Deel af Haven bestaaer af Terrasser, over hvilke den lange Allee fortsættes og ender med tre Linde-Lysthuse, hvorfra der imod Hovedbygningen er et herligt Echo. — Ladegaarden er regelmæssigt beliggende i 3 Længder foran Hovedbygningen, hvorfra Udsigten hertil er meget god; Halvparten er ny Grundmuur, Resten solid Bindingsværk, næsten overalt tækket med Rør. Tæt bag ved Laden i en Bakkeskrænt er en Kilde, som i Render under Bygningen forsyner en Vandkumme midt i Gaarden med Vand til hele Besætningen; fra denne Kumme gaaer een Rende til Kostalden, saa at Køerne alle vandes inde, — een til Meieriet og Mælkekjeldereren og een til Springvandet i Haven. Paa hele Gaarden findes der kun een Post, nemlig i den hvælvede Kjelder under Hovedbygningen.

Engelsholm er beliggende 2 Mile fra Veile, 1 Miil fra Haraldskjær, ved Veile-Varde Landevei, i en smuk Egn, som har mange interessante Punkter. Imod Nordost, $\frac{1}{2}$ Miil borte, ligger Faarupgaard meget smukt ved Faarup Søe; $\frac{1}{2}$ Miil derfra det berømte Jellinge med sine Høie, en Miil længere borte det yndige Greis; mod Sydvest i knap $\frac{1}{2}$ Miils Afstand den for sin vilde og romantiske Beliggenhed saa bekjendte Papiirsmølle, *Engelsholm Papiirsfabrik* kaldet, og tæt herved den saakaldte *Kongsdal*, som bærer dette Navn af et Slag, der i Oldtiden holdtes her, som der fortælles, mellem Keiseren og Kongen af Ungarn, hvilke paa Marschen skulde synes at have kunne fundet en bedre Leilighed; her begynder den vilde *Randbøl Hede*, hvis Eensformighed kun afbrydes ved de kongelige Plantager og de i forrige Aarhundrede anlagte Colonier. — Søen er meget dyb, og har paa enkelte Steder Grunde og Smaaholme; paa en af disse har der for mange Aar siden ligget

en smuk Pavillon omgivet af Kanoner, men Søens Vande bortskyllede det Hele; een af Kanonerne, et meget smukt Metalstykke med Zirater og Løvværk, blev tilfældigviis for omtrent 100 Aar siden gjenfundet, da man søgte i Søen efter nogle sænkede Vandrender; det findes endnu paa Gaarden, er 1½ Alen langt og bærer følgende Indskrift:

Vas Got besckert Mich Nemant vert
Knud Brahe
1587.

Gaardens Størrelse er nu: fri Hovedgaardstaxt 15 Tdr. 4 Skp. 2 Fdk. Skovskyl 5 Skp. Hartkorn; efter den nye Matricul 37 Tdr. Hartkorn; Arealet er 774 Tdr. Land, hvoraf god Agerjord 303 Tdr. Land, Sandmark 77 Tdr. Land, Eng 40 Tdr. Land, hvoraf over Halvdelen skikket til kunstig Engvanding, hvortil Forarbejderne ogsaa ere paabegyndte; 115 Tdr. Land god Bøgeskov; 56 Tdr. Land Ege- og Bøgekrat, ½ Miil fra Gaarden, hvilket man har gjort sig stor Umage for ved Fredning og Gjennemhugst igjen at faae til at voxte op, men hidtil uden større Frugt, Søbund 74 Tdr. Land, Tørvemose 30 Tdr. Land, Have- og Gaardsplads 9 Tdr. Land, Resten Husmandslodder. — Besætningen er 16—18 Heste, 100 Køer og 300 spanske Faar. Til Gaarden hører Nørup Sogns Kirketiende, matriculeret for 24 Tdr. 4 Skp. gammelt Hartkorn, tiendeydende Hartkorn 183 Tdr., nyt Hartkorn 252 Tdr., alt Bøndergodset er bortsolgt.

Som man kan tænke sig, var Gaardens Tilliggende langt anseeligere. I Aaret 1785 opgives dennes fri Hovedgaards Taxt at være næsten 40 Tdr. Hartkorn, Skovskyl 1 Td. 5 Skp., samt ufruit Hartkorn under Hovedgaarden 8 Tdr. 6 Skp., tidligere en By ved Navn Søgaard; Bøndergodset udgjorde 268 Tdr. 3 Skp. Hartkorn, og indbefattede 77 Gaarde og 33 Huse i Nørup, Gadbjerg, Bresten og Randbøl Sogne; af Tiender hørte dertil Konge- og Kirketienden af Nørup Sogn, hver matriculeret for 24 Tdr. Hartkorn. At der af 48½ Tdr. Hartkorn, Hovedgaarden tilliggende, kunde blive kuns 15½ Tdr. tilbage, vil ikke forundre Nogen som hører, hvor meget der, foruden Bøndergodset og Nørup Sogns Kongetiende, er solgt fra; paa Gaardens Marker laae nemlig: 1. Nørup Sogns Præstegaard, 2. Gjødinggaard, Gjødingmølle, Gammelby og Silkehuus, 3. Engelsholm Ladegaard, 4. Søgaard med 3 Boelsmænd, 5. endeel Huse; af Alt dette er der Intet tilbage, og endnu Mere var borte, som dog under Gaardens forrige Eier blev tilbagekjøbt.

Engelsholm nævnes allerede 1392 iblandt en Mængde Gods, som *Mads Kerstensen*, en Adelsmand, solgte til den rige *Henneke Limbek*, men om det har været denne Gaard er ikke ganske afgjort; 1452 tilhørte det Kongen, og kan meget vel med Hundsbeek og Limbekkernes øvrige Gods i disse Egne været kommet til Kro-

nen. I dette Aar bortbyttede Kongen til *Timme Nielsen (Rosenkrands)* til Steensballegaard ved Horsens Engelsholm med noget Gods i Sødovre, Rostrup og Rueholm; til Gjengjeld fik Kongen to Gaarde ved Kolding, som hvert Aar svarede 2 Halvtønder Smør. Engelsholm har dengang altsaa ikke havt stor Betydning, men blev snart udvidet, deels ved Kjøb, deels ved efter hiin Tids Viis at opdyrke Jorder af de betydelige Strækninger, som laae i Fælled og blot benyttedes til Græsning. — *Hr. Timme Nielsen*, Ridder og Høvedsmand paa Kolding, døde faa Aar efter, og Engelsholm tilfaldt Sønnen *Erik Timmesen (Rosenkrands)*, som eiede det i over 50 Aar og udvidede Eiendommen betydeligt; han kjøbte Gjødninggaard og Gjødningmølle med mere Gods, levede endnu 1511 og var gift med en rig Arving, *Margrethe Boes* Datter *Høg*, af den ældgamle Slægt med Vildsvinet i Vaabenet; hun forekommer endnu 1523, og Engelsholm faldt, da de ingen Sønner efterlode sig, til deres ældste Datter, *Begge Eriks Datter (Rosenkrands)*, som ægtede *Erik Nielsen Lange*, og saaledes bragte Gaarden over til denne nye Familie. — *Erik Nielsen* faldt i Sverrig, udentvivl 1519, og hans Enkefrue levede indtil 1562, da Gaarden kom til deres Søn *Erik Eriksen Lange*, Lehnsmand paa Dronningborg, som med sin Frue, *Anna Gjords* Datter, fik Solvig i det Slesvigske og døde i de sidste Dage af 1572. — Deres Søn *Erik Eriksen Lange* den Yngre, arvede baade Solvig og Engelsholm, men solgte det første til Kongen for 58.000 Daler, hvoraf han eftergav 22.000 Daler, imod at Kongen forlehnede ham med Bygholm Lehn; man fik altsaa dengang ikke altid slige Poster for Intet. Desuden blev han Aaret efter forlenet med Slaugs Herred og fik 1586 jus patronatus til sin Sognekirke Nørup, men det begyndte snart at gaae tilbage for ham, hvilket aldrig senere forandrede sig. Han var nemlig en ivrig Alchymist, men høstede af denne høie Videnskab, som saa Mange baade før og siden, kun Sorg og Forfølgelse i denne Verden. Sin hele Formue jagede han op igjennem Skorstenen, blev allerede 1590 af Kongen — eller Formynderregjeringen i hans Navn — indstævnet for Restancer af Bygholm Lehn, Slaugs Herred og Horsens By, ialt 1831 Daler, fik Aaret efter et strængt Brev i Anledning af Misbrug af sit Embede til at trykke Bønderne, og endelig saa haardt betrængt af sine Creditorer, at han maatte forlade Landet og drage til Tyskland. Da han blev flere Aar borte og imidlertid lod Lehnet forfalde, — saa Kongen og hans Moder endogsaa maatte logere i Horsens, fordi der ingen Lehnsmand var paa Bygholm, — blev der endelig anlagt Proces imod ham til Lehnets Forbrydelse, hvilket trak sig ud til 1596, da han paa en Herredag — hvor han lod møde ved Fuldmægtig — dømtes til at have sit Lehn forbrudt, dog at man erstattede ham de Penge, hvormed han havde kjøbt det, i hvilken Sum Kongen da gjorde Indførsel for sit Tilgodehavende. Actor taledede ham under Sagen haardt til: »det er alle Mand vitterligt,« siger han, »at han er saa godt som en Rømningsmand heraf Riget og haver sat Adelen baade her i Danmark og i

Hertugdømmerne i en mærkelig stor Besværing, hvorfor han haver været stævnet paa hans Ære og for Brev og Segl, han ikke har holdt, saa han ikke vel er den Mand, der kan og bør forestaae noget Kronens Lehn, ikke heller i langsommelig Tid har turdet være her i Riget.« *Erik Lange* opholdt sig siden i Udlandet, giftede sig her med sin Forlovede, *Tyge Brahes* for hendes Lærdom bekjendte Søster *Sophie*, som fulgte ham og deelte hans Fattigdom; de levede tilsidst i Prag, hvor han døde, hvorimod hun senere vendte tilbage.

Engelsholm har han fra Begyndelsen af eiet i Fællesskab med sin Svoger, *Knud Brahe* til Tostrup i Skaane, der 1584 blev gift med hans Søster, *Margrethe Lange*, som tidligere havde havt *Jens Kaas* til Vorgaard. Knud Brahe udkjøbte efterhaanden Svogeren af Fællesskabet og opførte, som alt fortalt, den nye Hovedbygning 1592; han blev siden Lehnsmand paa Byholm, var Ritmester i Calmarkrigen og døde 1615. Fru *Margrethe Lange* var ogsaa bekendt for sin Lærdom, oversatte nogle Bøger, især fra Fransk, og syslede overhovedet endeel med litteraire Arbejder, hvilket dengang var almindeligt blandt adelige Herrer og Damer her i Landet; hun døde 1622, og opbyggede 1621 i sin Enkestand Capellet ved Nørup Kirke, samt lod dennes Chør forsyne med Hvælvinger; til Sognepræsten skjænkede hun en Gaard og et Bol i Uhe eller Wuffue i Ringgive Sogn, — dengang i Tørrild, nu i Nørvangs Herred, — for at han skulde holde Prædiken i Fasten over Christi Lidelser. Da hun ingen Børn efterlod sig, faldt Engelsholm til hendes Mands Brodersøn, *Jørgen Brahe* til Hvedholm i Fyen, siden Ridder, Rigsraad og Hovedsmand paa Hagenskov Slot, som døde 1661; han havde allerede nogle Aar før sin Død aftraadt Gaarden til sin yngste Søn, *Preben Brahe*, som ogsaa arvede Hvedholm og døde 1708 i den høie Alder af 81 Aar; hans Datter var den berømte Frøken *Karen Brahe*, der stiftede Odense Jomfrukloster, besad stor Læsning og et herligt Bibliothek, som hun skjænkede til samme Kloster, hvor det endnu findes og bærer hendes Navn. — Engelsholm arvede Broderen *Henrik Brahe*, Capitain, den Sidste af Slægten, som eiede denne Gaard, da hans Enke, *Henrica Sophie Bille* fra Skjerrildgaard, 1727 solgte den til den bekjendte General-Admiral-Lieutenant Grev *Frederik Danneskjold-Samsøe*, Friherre til Marselisborg og Ridder af Elephanten, den danske Marines Skaber under Christian den Sjette. Denne saavel som hans Frue, Grevinde *Dorothea Vedel-Vedelsborg*, forskjønnede Gaarden overordentligt, moderniserede og tapetserede Værelserne, — af hvilke Grevinden selv med egen Haand skal have lakeret endeel, — forsynede dem med kostbare Malerier og lode i Kirken indrette et Orgel; efter fire Aars Forløb, da *Christian den Sjette* kaldede Grevnen til en mere glimrende Løbebane, flyttede denne til Kjøbenhavn og solgte Engelsholm til Etatsraad *Geert Hansen de Lichtenberg*, en Kjøbmandssøn fra Horsens, som var kommet i Besiddelse af en meget betydelig Formue, saa at han efterhaanden

kunde købe 8 Godser i Jylland, nemlig Engelsholm, Haraldskjær, Kjeldskjær, Merringgaard, Serritslevgaard, Bidstrup og Lindbjerg; han blev adlet 1739, og oprettede 1763 Bidstrup til et Stamhuus, som endnu er i hans Efterkommeres Hænder. — Etatsraad Lichtenberg var een af de mest udmærkede overalt, og bestræbte sig for at være en sand Velgjører for de talrige Mennesker, paa hvis Ve og Vel han havde Indflydelse. Paa Engelsholm fuldførte han den af Grev Danneskjold paabegyndte Forskjønnelse og Modernisering af Bygningens Indre, anlagde en prægtig Have med talrige Terrasser og Springvand, opførte 1737 Ladebygningerne fra Nyt af, ombyggede for største Delen Gaardens Kirker Nørup og Randbøl, og forsynede den Første med Blytag, med Hvælvinger overalt, samt Taarnet med et udmærket Spiir af en egen Stiil, som han uden Tvivl indførte i denne Deel af Landet og anbragte paa en stor Mængde Kirker; indvendigen blev Kirken forsynet med nye, malede Stole med rig Forgyltning, talrige bibelske Forestillinger og en Mængde Indskrifter, efter hiin Tids Skik, samt en ny Altertavle; lignende Forskjønnelse lod han foretage i alle de ham tilhørende Kirker, det vil sige en halv Snees Stykker; endvidere lod han i sine Sogne opføre Skoler, Hospitaller, og om muligt ogsaa Fabrikker, og var, kort sagt, en Godseier, saaledes som man sjældent finder dem, af hvilke een lader 1000 ridende og jagende Nuller glemmes. Der er Sandhed i en Indskrift i Randbøl Kirke, hvori det hedder:

En ret Patron han er, gid mange var hans Lige,
 Beseer kuns Nørup Kirk' og Skole, Du skal sige,
 Jeg ei flatteret har; Thi alt hvad findes der,
 Udaf Hr. Lichtenberg opbyggt og prydet er.

Ved Engelsholm anlagde han et Teglbrænderi 1732, og 1733 en Papiirsmølle, som er til endnu og fik den Indskrift, — thi i Indskrifter var man dengang saa stærk:

Papirets Mølle-Verk, som Jylland fik, er dette,
 Commertsraad Lichtenberg lod allerførst oprette,
 Gud lade det blive ved til Landets Tarv og Gavn
 Saalænge det har Folk, der skrive kan sit Navn.

Etatsraad Lichtenberg døde 1764, hvorefter hans Svigerson, *Linde*, fik Gaarden; derefter dennes Svoger, Justitsraad *Lichtenberg* til Bidstrup, Assessor i Høieste-Ret, Kammerraad *Duus*, som begyndte at sælge af Godset og at ruinere Skoven, 1773 Generalkrigscommissair *Hjelmkrone*, som for det Meste fuldførte det Sidste, Kammerherre *Lüttichau*, Kammerherre *Juul* fra Billeshauge i Fyen, Justitsraad *Tønder*, der købte Gaarden 1784 og solgte Størstedelen af Bøndergodset, endelig Capitain *Jermiin*, Stamherre til Lønborggaard og Lundenæs, som solgte Resten samt det meste af Hovedgaardens Jorder; denne døde 1807, og hans Enke,

Christense Hansen, som havde medbragt ham Lønborggaard og Lundenæs, giftede sig 1810, kort før sin Død, med Generalkrigscommissair *Petersen*, som saaledes arvede Engelsholm og tilbagekjøbte nogle af de bortsolgte Hovedgaardsparcer; han solgte Gaarden til Hr. *Suhl*, men tog den efter 3 Aars Forløb igjen og døde 1841; hans Enke solgte Gaarden til Hr. *Krøyer*, dens nuværende Eier.

Møderne.

Den 13. december 1942 indledes højskolekredsens møder. Som talere var indbudt tidligere redaktør af Kristeligt Dagblad, G. Helweg-Larsen, og formanden for Dansk Nordisk Ungdomssamvirke, Peter Marcussen. Salen var stuvende fuld, og de to foredrag blev paahørt med stor interesse. Begge talere ønskede ikke at refereres, saa vi kan ikke her gengive talerne. Efter mødet var højskolekredsens tillidsmænd indbudt til aftenmad og efterfølgende tillidsmandsmøde. Ved dette blev der ganske kort gjort rede for det forløbne aars møder, ligesom regnskabet blev læst op og fremlagt til eftersyn. Der var enighed om at fortsætte arbejdet med møder af samme art som tidligere. Efter tillidsmandsmødet fortalte Helweg-Larsen og P. Marcussen forskellige interessante ting for vore gæster og eleverne.

Det næste møde afholdtes den 8. Januar 1943*).

Efter Jakob Knudsens »Her rejses en skole«, talte

forfatteren *Jørgen Bukdahl*, Askov.

Hans emne var »Hvordan bliver nye tider til«, og han besvarede spørgsmaalet indirekte ved at give en skildring af middelalderens slutningstid og de nye tankers frembrud med renæssancen, hvor det, der er liv i dag, blev til, og hvor mennesker brød ud for at skabe den ny tid, som varer ved endnu. Meget levende opridsede han baggrunden for disse menneskers fremtræden. Middelalderen var først og fremmest den katolske kirkes tid, over hele Europa laa det latinske lys, det universelle var det karakteristiske. Og den var paa trods af alle krige og nød og elendighed en tryk tid. Siden man brød ud af den, har man ikke kendt tryk. Man hvilede i Gud, menneskene fødtes ind i denne troens virkelighed, udenfor fandtes intet, alle var samlede i den skaal, som dannedes af den katolske kirke. Man *var*. Da Hamlet debatterede dette: at være eller ikke være, da brast middelalderen.

Midt i denne verden laa klostrene, som kom til at betyde en balance for retfærdighedsfølelsen, idet man her havde den mærkelige tanke, at det naturlige menneskes udslag maatte betales af nogle enkelte, der bar skyld for de andre, saa de forsagede og gav afkald paa alt. Skulde dommedag kunne udsættes, da maatte nogle kunne træde frem og ligesom tage de andre med.

Taleren fortsatte med at pege paa nogle af de mennesker, der brød ud af middelalderens verden, og som formede den nyere tid,

*) Referaterne er hentet fra Vejle Amts Folkeblad.

inde i den gamle. Det ptolemæiske verdensbillede brød sammen, og sindene fulgte. Da jorden fra at være altings midtpunkt blev slynget ud i verdensrummet, brast for altid noget i mennesket. Den ny anskuelse blev ogsaa forudsætningen for de store opdagelsesrejser, men det var dog noget andet og mere, der drev f. eks. Columbus frem, det var religiøs drift. Columbus vilde tænde det latinske lys paa de fremmede strande.

Jørgen Bukdahl talte derpaa om *tre hovedskikkelser*, der var fælles i dette, at de havde opbrugt deres fond, de brød ud af freden og trygheden.

Det mærkelige ved *Luther* var, at han kun nødigt og ufrivilligt blev reformator, men det er alle reformatorers særkende. Det nye skabtes af mænd, der sidder og grubler i en celle. Luther brugte et helt liv til at gennemspekulere argumenterne for og imod den katolske kirke, som han slet ikke vilde ud af. Men det viste sig, at der var født noget inde i ham, som ikke kunde tilfredsstilles af den. Det personlige liv blev da skabt med Luther, dette at kunne sige jeg. Enkeltmennesket rejser her for første gang hovedet. Og saa først er vi i Worms, hvor Luther endelig blev udtryk for dette, at kristenmenneskets frihed alene hviler i Gud. Lutherproblemet kæmper vi iøvrigt med den dag i dag. *Cervantes* var digter. Det er paa hans tid, ridderromanerne bliver til. *Cervantes* skriver sit skrift imod disse, han skriver ikke for at lave ny litteratur, men for at haane den uvirkelige litteratur ihjel, akkurat som *Wessel* herhjemme vilde det med »Kærlighed uden strømper«. *Cervantes* sag bliver det at skabe illusionen, hans værk er den første roman, man kan læse, hvor det er muligt for den modtagende at blive et med de billeder, forfatteren tegner.

Taleren samlede derpaa linjerne i nogle betragtninger over Shakespeare, især forholdet mellem Shakespeares liv og digtning. Han var ikke sine skikkelser ekko, hans kunst var for ham kun et middel, men netop derfor blev den et udtryk for den ny tid, Shakespeare selv er den ny tid, »Hamlet« f. eks., handler om en mand, der kastes ud i utrygheden.

Bukdahl sluttede af med nogle ord om det folkeliges fødsel, om personlighedsprincippet og om balancen mellem jeg'et og det nationale fællesskab.

Forsamlingen sang derpaa »Folkeaaender rejser sig«, saa blev der en pause, hvorefter ordet blev givet til

højskolelærer, cand. jur. *Poul Engberg*, Askov.

Poul Engbergs foredrag laa i meget nær tilknytning til det foregaaende, idet det formede sig som en gennemgang af Shakespeares »Henrik IV«. *Poul Engberg* begyndte med at gøre rede for den historiske forudsætning. Shakespeare fører kun personerne frem, han tager ikke stilling og vil ikke føre sine egne meninger frem. For ham er livet nemlig større end meninger.

»Henrik IV« handler, udtalte foredragsholderen, om, hvordan

man skal erobre et kongerige, om, hvordan det er nødvendigt at drage ud for at finde hjem.

Dernæst fulgte en nøjere redegørelse for stykkets gang, for op-røret mod kongen, for forholdet mellem prinsens kongesind og hans umoralske levned. Særlig blev der dvælet ved Falstaff, en af verdenslitteraturens mærkeligste skikkelser.

Da foredraget var forbi, takkede forstander Sune Andresen de to talere, og med afsyngelsen af »Løft dit hoved« sluttede mødet.

Ved Mødet den 19. Februar talte

højskoleforstander *Ejnar Skovrup*, Kerteminde.

Taleren gav en kort, historisk baggrund for, hvad han særligt vilde tale om: de gamle profeter, eller rettere: mennesket med den profetiske evne i al almindelighed. Det var efter talerens mening ikke saadan, at »profeten« kun er en mand, der modtager et diktat og giver det videre igen — ofte er han slet ikke klar over, hvem eller hvad han er, eller at han gaar Guds ærinde. Som eksempel herpaa gav han en skildring af profeterne Jonas og Amos.

Disse profeter har imidlertid ikke paa forhaand evner til at fremlægge Guds budskab paa en magtfuld maade, anderledes med Jesajas og Jerimias. Men deres budskab til folket er det samme: Gaa ad retfærdighedens veje; hvis I ikke gør det, gaar I jeres undergang i møde.

Ejnar Skovrup sluttede med at opstille det spørgsmaal, hvad det er, der kendetegner profeten. Han besvarede det med dette, at profeten gaar ud for at blive sit syn kvit, derfor gør han det med sin egen røst og derfor indenfor den menneskelige ufuldkommenhed; jo mere Gud lader ham se, des tydeligere fører han sin profetiske tale. Han er lydige overfor sit syn og digter ikke noget til som den falske profet, der taler ud fra sine egne beregninger. Oftest vender man ham ryggen, plager og pisker ham eller stener ham endog — fordi han gør det, der er et menneske værdigt: lytter til Guds røst og forkynder, hvad han har hørt. Efter sangen: »Blomstre som en rosengård« holdtes en pause, hvorefter næste taler fik ordet.

Valgmenighedspræst *Aage Møller*, Rinkenæs,

hentede et billede fra det gamle testamente paa, hvordan det kan gaa et folk. Israels folk havde faaet rige gaver af Gud og rige evner til at forvalte disse gaver, men det svigtede. Gud fornyer sine gaver for hver slægt, derfor maa ethvert folk leve i nutiden, det kan ikke kun bygge paa fortiden og fremtiden. Det er derfor nu, Gud kan forvente, vi vil forvalte hans gaver. Aage Møller talte dernæst om det relative livssyn, hvor det gode ikke er fuldkomment godt og det onde ikke ubetinget ondt. Men er det da ikke saadan, at alt paa denne maade er lige meget værd, er ligegyldigt? Maa vi ikke tage alt liv her i verden paa denne relative maade? Taleren svarede benægtende. Ligegyldighedens verden er natur-

verdenen, stoffets verden, kroppens verden, men der findes mange mennesker her i Danmark, der ikke kan begribe, at der ligger noget uden for denne, og at dette er det væsentlige. Det, det kommer an paa, er at se Guds hænders værk, men det sker ikke ved kun at bruge de ydre sanser, der kun opfatter, hvad der er begrænset af tanke og fornuft. Gud er slet ikke andet end kærlighed, hans vilje og væsen finder sit udtryk i kærlighed, og denne er fuldkommen, i frihed, sandhed, retfærdighed, tro og haab. Der er altsaa en kærlighedens vej, den eneste, som leder ind til det i os, som Gud elsker, og dette kan ikke have samme gyldighed som alt andet her i verden. Et folkeliv alene kan leves, det kan aldrig høre op et øjeblik. Mister vi vor aandelige følsomhed, mister vi evnen til at elske os ind i den verden af tro og haab, hvor vi ser Guds hænders værk, som er det virkeligste af alt, hvad der sker i øjeblikket.

Taleren sluttede med at føre linjen ind paa forholdet til landet: Det er os, de danskes æt, der skal elske det danske land og derigennem kende dets velsignelse fra Gud.

Efter »Kærlighed til fædrelandet« takkede forstander Sune Andresen for den stærke og myndige tale, der havde lydt, og med endnu en sang sluttedes der af.

Vinterens sidste møde holdtes den 19. marts.

Forstander Sune Andresen bød velkommen, og efter at forsamlingen havde sunget »Jeg vil værge mit land«, talte

forstander *Axel Meibom*, Vesterlund ungdomsskole.

Han indledede med at sammenligne medgang og modgang i menneskelivet, med medgang og modgang i folkelivet, og slog fast, at der sker noget i vort folk, som vi ikke maa være blinde for; der sker et folkeligt nybrud i vor tid.

Taleren redegjorde for, hvad dansk folkelighed i det hele taget er, og pegede her naturligt paa Grundtvig. Det tager imidlertid lang tid, udtalte han, for et folk at virkeliggøre, hvad en profet ser. Har vi ikke glemt, at folkets skæbne ogsaa er den enkeltes skæbne? — Hvor grues og ængstes vi ikke i disse aar. Tør vi da alligevel haabe paa et nyt folkeligt gennembrud? Vi tør vist svare ja, selv om vi endnu er i prøvelsernes smeltedigel. Og lad os opmuntre hinanden i denne tro.

Han fortsatte: Det er Grundtvig, der mere end nogen anden dansk taler til os i Dag. Hans sange lyder til vort sind, hans ord har faaet ny vægt og værdi. Det er ham, der staar bag det folkelige nybrud, der er paa vej, og som vi trænger saa haardt til for vor fremtids skyld.

Taleren fremhævede derpaa, at vi lige saa fuldt maa blive folkelige som nationale. Folkeligheden er den indadvendte side af den danske sag og den, det i grunden kommer an paa.

Forstander Meibom begrundede saa sin tro paa nybruddet. Efter at have peget paa Hal Koch, som ikke blot er en ordets, men

ogsaa en handlingens mand, omtalte han de stærke bestræbelser for samvirke og betonede, hvordan dette maa betyde, at der virkelig er ved at bryde noget frem. Naar mennesker paa en eller anden maade oplever samhørighed med deres folk, saa er der sket noget med dem. Mange af de værdier, der før var en dødvægt for os, har saaledes nu faaet betydning igen. — Jo, vist sker der noget i Danmark i dag, selv om det sker tyst. Vi ser vore skoler fyldes af ungdom, vi ser ungdomsarbejdet vokse og gro. Betyder det da noget? Vi maa tro, omend det ikke betyder alt. Vi mangler endnu meget, der er endnu mange ligegyldige, der vejer til paa vort folks minusside. Men bag alt, hvad vi oplever, ligger dog den kendsgerning, at vi hører sammen, at vi er et folk.

Og idet taleren nu viste hen til Grundtvigs »Hvor skal jeg vende mig hen uden til det ord, som skal bestaa?«, sagde han følgende: Vor folkelighed faar ingen værdi uden kristendom. Hvordan skal vi naa frem til »lige værdighed i borg og hytte« uden det kristne livssyn, uden kirken? Vist er der tegn paa folkeligt liv i Danmark, men skal dette blive til velsignelse for os, sker det kun i samme grad, som Guds kærlighed bliver til virkelighed i os.

Ja, sluttede han, vi maa være vaagne for, hvad der sker i vort folk. Vi er ikke enere, vort liv faar kun mening deri, at vi hører andre til.

Efter en pause fulgte derpaa

forstander *Sune Andresens* afslutningsforedrag.

Sune Andresen havde valgt at tale om oplysning, og begyndte med at stille begrebet historisk frem, idet han til udgangspunkt tog Grundtvigs sang om Danmarks stjerne. Hvis Grundtvig, udtalte forstanderen, da han skrev denne sang, havde set ud over det danske folk, ud over en nutid alene, vilde han være blevet angst og bange. Men Grundtvigs nutid var altid fyldt med historie, d. v. s. fyldt med aandelig virkelighed. Derfor kunde han midt i sin tids nederlag tale om Danmarks lykkestjerne. Kan vi ogsaa tale nutidigt, som han gjorde det, kan vi faa øje paa, hvad det er for noget mærkeligt noget, der fylder det danske folk, naar det lever? For sandelig lever det, kan vi mærke nu. Hvor skinner altsaa lykkestjernen i nutiden?

Inden taleren besvarede spørgsmaalet, ridsede han Grundtvigs levnedsløb op i store træk for at vise, hvordan denne fik øje paa stjernen og opdagede, at det er en stjerne som var, som er og som bliver. Grundtvig fandt hermed lyset over sit liv; hvordan finder vi det?

For vi trænger i sandhed til oplysning i vore dage, til lys, til klarhed. Vi har ganske vist alle gaaet i oplysningens skole, vi er skolemætte, saa vi er lige ved at være skoletrætte. Men hvad vi savner, er en oplysning om livet, om selve det at leve. Vi trænger til den oplysning, der opklarer gaaden om godt og ondt, om sandhed og løgn. Det er slet ikke saa let at skelne. Bliver nemlig løg-

nen gentaget tit nok, begynder vi at spekulere paa, om den alligevel ikke er sandhed.

Sune Andresen uddybede nu dette nærmere, talte om det tveæggede i menneskets verden og fremhævede igen det nødvendige i at opdage det lys, som ikke kaster skygge, og som giver sig til kende i menneskeordet. Thi mennesker kan tale ord til hinanden, som er fyldt af liv og virkelighed, som skaber, hvad det nævner. Mennesker kan tale ord til hinanden i kærlighed, i tro og haab, og herpaa skabes det fællesskab, hvorpaa vort personlige menneskeliv og vort folkeliv skal bygges. Der er en virkelighed i ordet fra hjerte til hjerte, som er en gave fra Gud.

Grundtvig havde lært, at styrken ikke ligger i det af mennesker skabte, men i, at vi slipper os selv, for der skaber Gud i sit billede, og dette er bestandigt, hvor alt andet svigter. Det lys, der ligger i menneskeordet, faar sit genskær af det hele og sande lys, det, som tændtes i mørkets skød, da Jesus Kristus kom til verden og med sit ord oplyste os om Guds rige og menneskets liv.

Skulde ikke vi, sluttede forstanderen, faa mod til at gaa ud i vort folk og forkynde dette syn paa ordets magt, det ord, der saaledes fyldes af kærlighedens lys? Lad os stole paa, at Danmarks lykkestjerne, ordets lys, som lærer os at høre sandhed og ret, at kende forskel paa liv og død, endnu skinner i danske hjerter, for det er der, den himmel er at finde, hvor stjernen kan tindre.

Vort første sommermøde var den 28. Maj.
Der blev sunget en sang, hvorpaa

valgmenighedspræst Barfod-Petersen

fra Sdr. Næraa fik ordet. — Pastor Barfod-Petersen indledede sin tale med at nævne, hvordan Jesus, da han drog op mod Jerusalem, tilsyneladende paa alle punkter havde haft succes, men hvordan han ogsaa var klar over, at det ikke vilde vare. Det, Jesus vidste skulde ske med ham, tyngede ham imidlertid ikke saa meget som det, der skulde ske med folket, og det er dette, han giver udtryk for i sine ord. Han fælder ikke nogen dom over folket. Dommen havde længe hvilet over det, og han udtaler den blot.

Taleren trak her en forbindelseslinje mellem denne domsafsigelse og begivenheden i templet, hvor Jesus uddriver kræmmerne. Templet var ikke blevet tomt, det var ikke det, der var i vejen. Det var blot ikke længere et Bedehus, kræmmersjælen havde fyldt det.

Hvis et menneske, udtalte pastoren videre, har fundet paa at tage sin skæbne i sin egen haand, vil han ikke finde paa at bede. Men har han forstaaet, at hans skæbne er fælles med Gud, vil han ganske naturligt søge forbindelse med Gud.

Mennesket er, slog taleren fast, Guds forsøg paa at faa aanden

til at gennemtrænge støvet. Dette er menneskets og slægtens skæbne — er det saa ikke ogsaa saadan for et folk? Jo, et folk er en aandelig størrelse og har som saadan en folkeopgave. Hvor-paa fulgte en redegørelse for, hvori denne opgave bestaar for det danske folk. Pastor Barfod-Petersen mente ikke, man bestemt kunde sige hvordan, fordi Gud nok gør det, han vil med folket, skjult, men man havde jo lov at forestille sig, hvori den laa.

Taleren sluttede:

Det gælder om, at vi kan holde forbindelsen med Gud aaben, og her har den danske menighed en opgave ved at gaa forud og bede Guds hjælp ned. Ja, om vi da maatte kunne det: holde bønnen levende i templet her. For det, som inderst inde er vor skæbne, det er Gud og det, han vil med os.

Efter Barfod-Petersens tale, der blev paahørt med stor opmærksomhed, blev der en halv times pause, hvorpaa dagens næste foredragsholder kom paa talerstolen:

Biskop *Noack*, Haderslev.

Hans emne var kristendom og danskhed. Allerhelst skulde man maaske ikke tale om baade det ene og det andet, men helst enten — eller. Thi danskhed og kristendom er ikke det samme, det ene heller ikke underordnet det andet. Samtidig er det dog saadan, at den, som er dansk og kristen, ikke kan tale om saa danskhed og saa kristendom.

Biskop Noack vilde da ogsaa gøre forsøget og tale om begge ting paa én gang, og han begyndte her med at gøre rede for, hvordan man undertiden mødte den tanke, at det danske hører det jordiske til, det kristne derimod evigheden til. Men det var ikke sikkert: Baade kristendom og danskhed er at finde her paa jorden og nu i tiden, om evigheden ved vi ikke andet, end at der skal Gud være alt i alle. Os har Gud givet de to Opgaver, at vi maa være danske og kristne eller danske kristne. Det er den samme Gud, der har givet disse gaver, og det er de samme mennesker, han har givet dem til.

Taleren kom derefter ind paa, hvor tyngdepunktet i den danske og den kristne linje ligger. Vægten ligger paa, sagde han, hvad Danmark kan være for os, ikke paa, hvad vi kan gøre Danmark til. Og paa tilsvarende maade er det dybeste i det kristne forhold ikke det, at de kristne skal bære kristendommen frem, men det, hvad kristendommen, fordi den er en aandelig magt, evner at gøre de kristne til.

Biskop Noack tegnede herpaa det danske og det kristne som to parallelle linjer. Den, sagde han, som er blevet ført ind paa den ene linje, vil ogsaa have mulighed for at forstaa det andet med hjertet. Han føres ikke til splid. Og linjerne mødes i uendeligheden.

Der fulgte nu en længere omtale af kristendommens folkedannende evne. Som f. eks. da de spredte nordiske stammer kristnedes,

samledes de til folk. Kristendommen kommer altsaa til at bekræfte folkeejendommelighederne som en Guds gave.

Jeg tror, sagde taleren, paa et lykkeligt forhold mellem vor kirke og vort folk. Jeg tror, at tiden i særlig grad er moden til, at man kan se den ægte forbindelse mellem det danske og det kristne.

Det var med forsamlingens fulde tilslutning, at forstander Sune Andresen takkede talerne. Inden hver gik til sit, mindedes forstanderen Anders Nørgaard — bl. a. ved for forsamlingen at læse et digt til den afdøde. Det paahørtes i dyb stilhed.

Den 10. juli holdtes det sidste møde.

Efter sangen »Den trænger ud til hvert et sted«, blev ordet givet til

provst *Krøgholt*, Brønderslev.

Provsten fremdrog spørgsmaalet om, hvordan vi bevarer vor karakter som mennesker og som folk. Dette førte ham ind paa en omtale af, hvad det er, der betinger vort folkelivs fremtidige liv, og der faldt herunder følgende udtalelser:

Det at blive sat paa prøve er et tegn til liv, heri ligger dette, at vi ikke blot vil, men skal leve videre. Og dette »skal« aabner en bresche i muren ind til vor folkelige fremtid. Ret og frihed og sandhed er ikke konjunkturbestemte, men danner det faste grundlag for det, der i vort folkeliv er givet os af Guds naade.

Hvis vi nu, fortsatte taleren, gaar os selv efter i sømmene, vil vi opdage, at vi meget ofte er langt fra at være de folkelige fællesskabsmennesker, vi skulde være. Alligevel har det danske folks udvikling ført det frem til at tage mod folkelivet som en gave fra Gud. Ham staar vi til ansvar overfor. Og derfor appellerer intet folkeligt ord mere afgørende til os en dette: Gaa aldrig paa akkord med uretten.

Skal vi tænke paa at blive folkelige fællesskabsmennesker, hvor næstekærlighed er en del af vor virkelighed fra dag til dag, maa vi imidlertid gaa i skole hos de mennesker, der lever paa noget, de er kaldet til af Gud. De har noget at lære vore børn og vore unge, disse kaldede mennesker. Det, som den danske højskole kan gøre nu, er da ogsaa at hjælpe de unge til at tro paa Gud, at føre dem fra ideernes verden, hvor der er saa langt til himlen, og ind til virkelighedens karske liv, hvor Gud og et menneskes næste bor og er og bliver.

Næste taler var

fhv. indenrigsminister *Knud Kristensen*,

der begyndte med at sige, at han ikke agtede at holde nogen politisk tale, skønt det var politik, han mest beskæftigede sig med uden for landbruget. — Knud Kristensen gik derpaa over til at omtale de skiftende vejrligs indflydelse paa sæden paa

markerne og frugten i haverne. Paa tilsvarende maade var vort menneskeliv og folkeliv underkastet de skiftende tidsforholds indflydelse. Taleren gav herunder en karakteristik af de skiftende aarstider: Vinteren er en dvaletid, det gror ikke mere paa markerne, man hygger sig inden døre og lever af og paa det arbejde, der er gjort forud. Efter vinteren kommer vaaren, ikke paa én dag, men lidt efter lidt faar den overtaget, de grønne spirer piper frem, og en dag er foraaret der i sit fulde flor, og ogsaa i menneskets sind er der gærende kræfter. Sommeren er arbejdets tid, hvor foraarets løfter skal indfries. Efteraaret er vemodig, fordi det da gaar mod døden for meget af det, der har udfoldet sig i sommerens løb.

Ogsaa i folkelivet er der vintertider, dvaletider, hvor man lever af fortidens arbejde. Og der er foraarstider, hvor alt bryder og gærer, sommertider, hvor arbejdet skal gøres og resultaterne vise sig, og efteraarstider, hvor livet sygner hen og dør.

Knud Kristensen gennemgik derpaa *folkets tidsaldre*, et historisk rids, hvorigennem han viste, hvordan ogsaa her opgangstider og nedgangstider har vekslet, hvordan ogsaa her de skiftende tidsforhold har haft indflydelse. Og ud fra denne baggrund rejste taleren da spørgsmaalet: Hvordan er saa tiden nu, er det skumring eller gry, nedgangstid eller opgangstid, tærer vi paa det arbejde, som er gjort, eller er vi inde i et folkeligt vaarbrud? Det er ikke let at spaa om, og det afhænger ogsaa af os selv, om vi skal opleve et nationalt og folkeligt foraar eller gaa ind i en kold og klam vinter.

Taleren uddybede nu sit billede i endnu en retning, anvendte det denne gang paa det enkelte menneskes liv — omtalte barn-domstiden, hvor man lever paa forældrenes ansvar, ungdomstiden, hvor det bryder og gærer, hvor der sættes maal og opstilles idealer, manddomstiden, hvor man giver sig i kast med opgaverne, og alderdommen, hvor man ikke blot lever i minderne, men ogsaa gaar en nedgang i møde, en nedgang, der kan undgaas, hvis man kommer i forbindelse med de aandsmagter, som ikke er underkastet naturlovene.

Tiden nu, fortsatte Knud Kristensen, er paa mange maader en ond tid, krigen kaster sin skygge ind over alle lande, og det er forsaavidt en efteraarets og vinterens tid, hvor alt brydes ned. Men det er ogsaa en mærkelig tid, for der skabes historie hver dag, historie, der vil danne grundlaget for den udvikling, der skal komme. Visse tegn tyder paa, at det dog er et foraar, vi oplever, alt er i støbeskeen. Der vil jo ogsaa engang komme en opbygningens tid — er det tiden nu? Ja, det bliver det slægtleds ansvar, som lever i dag, og ikke mindst bliver det ungdommens. Hvordan er da den ungdom, der i dag vokser op? Den har i alt fald den egenskab, at den i meget er mere afgjort, mere særpræget, mere udpræget end ungdommen før, baade i god og daarlig retning.

Det er herlige ting, vedblev Knud Kristensen, hvis ens egen ungdomstid falder sammen med et folkeligt foraar, men det kan vi vel ikke selv have nogen indflydelse paa? Jo, i naturen kommer foraaet, naar tiden er dertil, men i sit eget liv og i folkelivet kan man nægte at modtage det eller modtage det og komme i berøring med de brydende kræfter. Hvordan skal da ungdommen gøre sig rede?

En ungdom maa have et fremtidsmaal, maa dygtiggøre sig i det daglige arbejde og dog stræbe mod noget, som ligger ud over det rent timelige. Men der maa ofre til, der maa offervilje til for at fremme folkelivets sundhed, styrke og indhold. Vi maa være villige til at gøre en indsats, hvis vi vil bevare vor folkelighed. Og vi maa i forbindelse med vore folkelige og nationale værdier. Disse skal ikke skabes i os, for de bor i os, men de maa undertiden vækkes, saa vi bliver dem bevidst.

Taleren sluttede med at sige: Vi staar efter min mening i et tidehverv, hvor vi selv kan afgøre, om det skal blive en opgangstid eller en nedgangstid. Vi skal selv skabe et folkeligt foraar.

Efter at Knud Kristensen havde sluttet af, sang forsamlingen »Det, som lysner over vangen«, hvorpaa forstander Sune Andresen takkede for den appel, der havde lydt fra de to foredragsholdere. Og med endnu en sang sluttede det udmærkede møde.

Medlemstal og Regnskab.

Medlemstallet har i det forløbne aar været følgende: Vork 8. Ny Nørup 17. Ødsted 5. Ravning Mark 8. Lihmskov 18. Kærbølling 21. Gammelby 16. Bredsten 22. Balle 23. Ravning 21. Balle mark 21. Vandel 13. Mørup 12. Mølvang 21. Jennum-Skibet 8. Vejle 10. Nørup 30. Søskov 16. Aast 18. Sødover 16. Gadbjerg 7. Randbøl 37. Lindeballe 17. St. Lihme 24. Jelling 7. Ialt: 416 husstande.

Regnskabsopgørelse pr. 1. November 1943.

INDTÆGTER

Kasse	413.76 kr.
Medlemsbidrag	1228.50 -
Ialt....	1642.26 kr.

UDGIFTER

Talernes honorarer og rejser	780.00 kr.
Kort og porto	132.30 -
Annoncer	33.25 -
Bilkørsel for talerne	128.00 -
Trykning af aarsskrift	246.00 -
Ialt....	1319.55 kr.

Kasse d. 1. novbr. 1943: 322.71 kr.

Lange